

JAARBERICHT

2009-2010

Slavische talen en culturen

Ruslandkunde

JAARBERICHT
2009-2010

Slavische talen en culturen
Ruslandkunde

Voorwoord	4
Nieuwe mensen: André Gerrits en Jaap Kamphuis	5
most	7
Alles po-roesski	8
Verschenen boeken	10
Verschenen op cd	11
Afstudeerders 2009-2010	12
Totaaloverzicht alumni	16

OPROEP

Wil je in contact blijven met de opleiding? Zorg er dan voor dat je actuele adresgegevens (e-mail en postadres) bekend zijn bij het LUF en bij het secretariaat! Geef je gegevens door op www.leidenalumni.nl en aan Titia Bouma op T.Bouma@hum.leidenuniv.nl.

Voorwoord

Jos Schaeken (voorzitter opleiding Slavische talen en culturen & Ruslandkunde)

Beste studenten, alumni en (oud-)collega's,

In het vorige jaarbericht schreef ik: "Hoe zal het verder met onze opleidingen gaan?" Ik kondigde meteen ook enkele veranderingen aan die op stapel stonden: de transformatie van de twee masterstudies Ruslandkunde en Slavische talen en culturen tot één opleiding *Russian and Eurasian Studies*; mogelijke doorvoering van het nieuwe masterprofiel in de bachelorfase; personele versterking door het aantrekken van een hoogleraar Modern Rusland.

Deze drie veranderingen zijn inmiddels helemaal of zo goed als verwezenlijkt. Onze nieuwe masteropleiding zal in september 2012 van start gaan onder het voor Nederland unieke opleidingslabel *Russian and Eurasian Studies*. Om de studie nóg aantrekkelijker te maken en om met voldoende studenten duurzaam te kunnen blijven, willen we behalve een lokaal Leids programma ook een *joint MA* ontwikkelen met de Universiteit van Amsterdam. Daar bevindt zich bij de opleiding *European Studies* complementaire kennis bij de leerstoelgroep Eastern European Studies. Die staat onder leiding van prof. dr. Michael Kemper, die zich samen met zijn onderzoeksgroep voornamelijk bezighoudt met historische en moderne Centraal-Aziatische vraagstukken.

Wat de vernieuwing van de bachelorfase betreft zijn de ontwikkelingen sneller gegaan dan verwacht. Momenteel ligt een zogenaamd 'accreditedossier' bij de overheid met het verzoek om de twee huidige studies op te laten gaan in een nieuwe bacheloropleiding *Russische Studies*. Hopelijk gaat deze opleiding al in september 2011 van start. De profielen van onze twee huidige opleidingen zullen in de nieuwe studie terugkeren in de vorm van een specialisatietraject *Politiek, Geschiedenis & Economie* en een traject *Taal & Cultuur*. Enkele disciplinaire vakken zullen worden vernieuwd, waardoor het bachelorprogramma een meer geïntegreerde benadering biedt van de verschillende facetten van heden en verleden van Rusland en de Russische taal. Veel blijft in het nieuwe programma ook ongewijzigd, waarbij ik met name het solide taalverwervingsprogramma in de bachelor en het Sint-Petersburgverblijf in het tweede studiejaar wil noemen.

De snelle veranderingen in onze studieprogramma's zijn mede mogelijk gemaakt door de recente komst van een nieuwe hoogleraar, prof. dr. André Gerrits, die gespecialiseerd is in de Russische politiek, geschiedenis en internationale betrekkingen. André Gerrits was voorheen bijzonder hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam en gaat in Leiden niet alleen participeren in onze bachelor *Russische Studies* en master *Russian and Eurasian Studies*, maar ook in de nieuwe brede bacheloropleiding *International Studies* die een specialisatietraject over Rusland en Eurazië krijgt.

Met de komst van André Gerrits is er gelukkig een einde gekomen aan de moeilijke jaren van personele onderbezetting die de Leidse Ruslandkunde heeft doorgemaakt. Na de vernieuwingslag die al eerder was doorgevoerd bij wat toen nog de Leidse Slavistiek heette, zijn we nu met nieuwe en eigentijdse studieprogramma's klaar voor de jaren 20!

⌘

Nieuwe mensen

André Gerrits

Vanaf 1 oktober 2010 ben ik tot mijn grote genoegen werkzaam als hoogleraar Russische Geschiedenis en Politiek aan de Universiteit Leiden. In zekere zin was het een onverwachte stap, omdat ik mij de afgelopen jaren als Jean Monnet-hoogleraar Europese Studies bij de opleiding Europese Studies van de Universiteit van Amsterdam vooral heb gericht op Europese integratie, in het bijzonder op de internationale relaties van de EU, waarvan die met de Russische Federatie natuurlijk tot de belangrijkste behoren.

Ik heb geschiedenis gestudeerd aan de Vrije Universiteit, met Russisch en Ruslandkunde als bijvakken (minors zouden we tegenwoordig zeggen) aan de Universiteit van Amsterdam. Na mijn afstuderen heb ik onderzoek gedaan in Moskou (nog net voordat Michail Gorbatsjov zijn *perestrojka* in gang zette). Ik ben gepromoveerd aan de Rijksuniversiteit Groningen (op politieke veranderingen in Polen en Pools-Russische betrekkingen gedurende de jaren tachtig van de vorige eeuw) en ben vervolgens werkzaam geweest aan de UvA en aan Instituut Clingendael, waar ik mij met Oost-Europa, Rusland en met de EU heb bezighouden.

De overstap van Amsterdam naar Leiden is gemakkelijk gemaakt door de veranderingen in het studieprogramma die hier al voor mijn komst in gang zijn gezet. Het is een uitstekend idee geweest om de BA-opleidingen Slavistiek en Ruslandkunde samen te voegen tot een BA Russische Studies. Dit zet bij elkaar wat bij elkaar hoort en het draagt bij aan de beperking van de versnippering van opleidingen. Ook met het voornemen een nieuwe MA op te zetten, in *Russian and Eurasian Studies*, stem ik van harte in. Rusland is een uitzonderlijk land, en voor ons in veel opzichten ook een uitzonderlijk belangrijk land.

Rusland is bijzonder, maar het is niet uniek. De huidige ontwikkelingen in en om Rusland kunnen heel goed in een vergelijkend perspectief worden geplaatst: autoritaire politiek, eenzijdige economische ontwikkeling, veranderende mondiale machtsverhoudingen, dynamische, opkomende buurstaten, et cetera. Rusland kampt met problemen en uitdagingen en het zoekt oplossingen die je ook in andere landen (in de buurregio van Rusland en daarbuiten) ziet. Voor een goed begrip van het politieke en maatschappelijke bestel in Rusland dient het te worden vergeleken met dat in andere landen. Hoe bijzonder Rusland werkelijk is, laat zich uitsluitend vaststellen op basis van een zinvolle vergelijking. Ik ben nooit bijzonder gecharmeerd geweest van de klassieke *area studies*, dat wil zeggen, van het geïsoleerd bestuderen van landen of regio's, los van andere landen en los van andere disciplines. De sociale, culturele en geesteswetenschappen bieden uitstekende mogelijkheden om de studie van Rusland in een ruimer kader te plaatsen. Dat is van belang voor onze eigen studenten, maar ook voor 'bijvakkers'. Russische Studies zou een belangrijke keuze- en specialisatiemogelijkheid moeten bieden voor studenten in de klassieke 'disciplines' (geschiedenis, politieke wetenschappen e.d.) en in mogelijke nieuwe, brede opleidingen in Leiden, zoals internationale studies. Ik hoop naast mijn opdracht Russische geschiedenis en politiek ook een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van dergelijke nieuwe brede BA- en MA-opleidingen.

We zijn op dit moment ook bezig om onze nieuwe MA *Russian and Eurasian Studies* vorm te geven. We zullen daarbij ook de mogelijkheden nagaan van samenwerking met andere, vergelijkbare opleidingen binnen en buiten de Leidse universiteit. We willen een zo sterk en veelzijdig mogelijk programma maken, met maximale keuzemogelijkheden voor de studenten. En ook in onze MA zullen we proberen de studie van Rusland in een ruimer geografisch en wetenschappelijk kader te plaatsen.

Ik zie erg uit naar de verdere ontwikkeling van Russische Studies aan de Universiteit Leiden. Rusland is een belangrijke handelspartner van Nederland. Nederland is een van de grootste investeerders in Rusland. Rusland is Europa's belangrijkste buurstaat: economisch, politiek en militair. Maar bovenal is Rusland natuurlijk een fascinerend land: groot, koud (althans in deze tijd van het jaar), mooi, machtig, en met een lichte neiging tot zelfdestructie. Rusland verdient het om in Nederland op academisch niveau te worden bestudeerd, vanwege zijn dramatische geschiedenis, zijn rijke cultuur en zijn grote politieke en economische betekenis. Andersom kan ook: Nederland verdient het om Rusland op academisch niveau te bestuderen. Dat de enige leerstoel in de Russische geschiedenis en politiek in Nederland in Leiden staat, is bijna vanzelfsprekend. In ieder geval wordt een lange traditie voortgezet. De geschiedenis van de Ruslandkunde begon bijna honderd jaar geleden, aan de Leidse universiteit, met de oprichting van de eerste leerstoel Slavistiek.

☞

Nieuwe mensen

Jaap Kamphuis

Mijn naam is Jaap Kamphuis en ik ben op 1 september 2010 aan de slag gegaan als promovendus bij Jos Schaeken (promotor) en Egbert Fortuin (copromotor). Met mijn 33 jaar schijn ik inmiddels aan de oude kant te zijn voor die baan; hieronder in het kort waar ik me vanaf mijn achttiende allemaal mee heb beziggehouden.

Allereerst heb ik drie jaar rechten gestudeerd in Utrecht, maar vond daar uiteindelijk het geluk niet. Op zoek naar dat geluk gooide ik het vervolgens volkomen over de andere boeg en ging aan de slag met psychologie, wederom zonder het geluk te vinden. Ondertussen was ik, zonder het te beseffen, al een paar jaar hard aan de slag met een carrière in de horeca, waardoor ik uiteindelijk mijn meeste tijd besteedde als hoofd van de keuken in een steengrillrestaurant. Nu gebeurde het zo dat ik daar mijn échte geluk tegen het lijf liep. Niet de steengrill, maar mijn huidige vrouw Snežana, die toen als internationaal student uit Macedonië aan de Hogeschool van Utrecht studeerde. Toen ik als (uiteindelijk dus zeer geslaagde) versiertruc Macedonisch leerde, bleek dat ik tegelijkertijd met mijn ware geluk ook de ware studie had gevonden, en wist ik niet hoe snel ik me moest inschrijven voor de studie Servokroatisch (of was het toen al Servisch/Kroatisch?) aan de UvA. Toen ik de smaak van de studie eenmaal te pakken had, was ik niet meer te stuiten en haalde binnen de kortste keren mijn bachelor en master met klinkende cijfers.

Mijn eerste kennismaking met Leiden vormde het vak Oudkerkslavisch. Daar leerde ik dat er nog iets veel leukers is dan moderne Slavisch talen, namelijk een heel corpus aan dode Slavische taal. Tijdens mijn studie heb ik aan het Oudkerkslavisch nog een tutorial en mijn masterscriptie besteed en nu ik na een aantal jaar weer terug ben, heb ik mijn oude vak weer opgepakt en duik nog dieper in het Oudkerkslavisch voor mijn PhD-project. Binnen het Oudkerkslavisch ga ik me bezighouden met het werkwoordsaspect.

Het leven naast de slavistiek heeft mij, behalve mijn vrouw, ook twee lieve kinderen opgeleverd (Marija van 3, en Bart, 11 maanden), die garant staan voor een flink aantal slapeloze nachten per maand. Tijdens dat soort nachten lopen beroepsmatige interesse en huiselijk leven al snel in elkaar over als ik Snežana weer eens lastig val met: "Hoe zou jij in het Macedonisch zeggen ...". Zo komen dus ook de doorwaakte nachten vaak nog ten goede aan de wetenschap.

Ik ben blij dat ik na zo'n tweeënhalp jaar op een vertaalbureau te hebben gewerkt, me weer kan toeleggen op de wetenschap en ik hoop dat we met de slavistiek in Leiden mooie tijden tegemoet gaan.

MOST

Fons van der Linden (secretaris MOST 2009-10)

Afgelopen academisch jaar heeft most evenals voorgaande jaren weer gezorgd voor een interessant en gevarieerd programma voor zijn leden. Zo zijn er naast de jaarlijks terugkerende activiteiten ook de nodige losse activiteiten georganiseerd en is de vereniging dankzij de invoering van een regelmatige filmavond een stuk actiever geworden.

De filmavond, die steeds op de derde vrijdag van de maand plaatsvindt, heeft ervoor gezorgd dat er voor de leden een vaste most-avond is. De formule lijkt succes te hebben: de filmavonden worden elke maand door gemiddeld vijftien man bezocht. Daarnaast lijken zowel de keuze voor de vrijdag als de laagdrempeligheid van deze activiteit te zorgen voor het regelmatig langskomen van minder actieve leden en leden die geen student (meer) zijn.

Naast een vaste filmavond/borrel heeft de vereniging enkele 'traditionele activiteiten'. Zo worden er elk jaar een kerstdiner, een barbecue, een eindfeest en een buitenlandse reis georganiseerd. De organisatie van deze activiteiten ligt sinds dit jaar in handen van de feest- en de reiscommissie, die niet alleen zijn opgericht voor het verlichten van het bestuur, maar ook als 'kweekschool' voor toekomstige bestuursleden.

De buitenlandse reis ging dit jaar naar Bulgarije, waar onder andere de hoofdstad Sofia werd bezocht. De reis werd voorafgegaan door een Sofia-avond, waarop de leden onder andere een spoedcursusje Bulgaars kregen.

Naast de vaste activiteiten organiseert most ook een veelvoud aan interessante culturele en gezelligheidsactiviteiten. Zo werden er in het najaar van 2009 twee theatervoorstellingen in Den Haag bezocht (*Oom Vanja* en *De Kersentuin*), is er in samenwerking met een Sloveens genootschap en Tijmen Pronk een Sloveense avond georganiseerd en zijn we in januari 2010 naar de tentoonstelling over het Russische hof in de Hermitage in Amsterdam geweest.

Concluderend kan men zeggen dat het bestuur er tijdens dit jaar in is geslaagd om een goede basis te leggen voor een actiever most. De invoering van een regelmatige filmavond heeft ervoor gezorgd dat er een kern van regelmatig deelnemende leden is ontstaan. Daarnaast zijn er voldoende kansen voor minder actieve leden of leden die geen student meer zijn om langs te komen bij een van de activiteiten.

Vanzelfsprekend wordt ook de organisatie van de succesvolle, regelmatige activiteiten voortgezet, zodat het aanbod van activiteiten gevarieerd en interessant blijft voor de kern van de most-leden: de studenten slavistiek en Ruslandkunde.

☞

Alles po-roesski

Petra Coenen

Mijn eerste jaar Ruslandkunde ben ik doorgelopen met maar één ding voor ogen: het verblijf in Sint-Petersburg in het tweede jaar. Sneller dan ik dacht was het in januari dit jaar dan ook daadwerkelijk zover. Ik vertrok voor drie maanden naar het Venetië van het Noorden. Visum, paspoort, wanten, warme sjaal: de hele checklist had ik afgevinkt toen ik op de ochtend van vertrek onder aan de trap stond met mijn koffer. Met mijn bagage was alles in orde. Door de zenuwen had ik die ochtend echter de verkeerde lenzen ingedaan, die ik na twee uur huilen tijdens de vlucht weg moest gooien en ik vrijwel blind op het vliegveld Poelkovo arriveerde. Wonder boven wonder vond ik alsnog mijn bagage en de contactpersoon van de European University, die me met een klein groen post-itbriefje met een adres in een taxi zette.

Ik bleek op een mooiere locatie te wonen dan ik ooit had durven hopen: midden in het centrum, pal achter de Kazankathedraal. Samen met een studiegenootje uit Leiden deelde ik een kamer in het appartement van een ouder stel, Vasili en Irina. Onze kamer was veruit de grootste in het appartement en had vroeger dienst gedaan als huiskamer. Vasili en Irina sliepen en leefden nu elk in een apart slaapkamertje van zes vierkante meter. Keuken en badkamer deelden we. Hoewel ik van tevoren heel lang had getwijfeld of ik zo'n woonsituatie wel zou overleven, bleek het ontzettend leuk. Nadat ik drie maanden een kamer van twintig vierkante meter heb gedeeld, heb ik aan mijn kamergenootje een hele goede vriendin overgehouden. Mijn *chozjain* en *chozjajka* waren als een opa en oma. Als we verkouden waren, stonden er bakjes jam klaar om leeg te lepelen. Wanneer we thuiskwamen, stonden er koolgebakjes op tafel. We werden gewaarschuwd voor de slechte invloed die magnetische ruimtestormen hadden op het humeur en werden bezorgd gewezen op de gevaren van ons vegetarische dieet.

Zodra ik naar buiten stapte, wandelde ik een echte Russische winter binnen. Dit jaar was er de meeste sneeuw gevallen sinds 130 jaar en de stad zag er precies uit zoals ik me had voorgesteld. Op de straten lag een dikke laag sneeuw en ijs, wekenlang waren er mannen hoog op de daken bezig om enorme pakken sneeuw weg te scheppen en mensen in bontjassen gleden en zwabberden over de gladde stoepen. Dagelijks las ik in de krant over het gevaar van vallende ijspegels. Op de koudste dag, temperatuur -25 °C, besloot ik de Hermitage te bezoeken. Toen ik aankwam, zaten er ijsklompjes in mijn wimpers.

De wandeltocht naar de universiteit was hierdoor ook elke dag een avontuur. Het feit dat we colleges volgden aan de European University had van tevoren een behoorlijke indruk op me gemaakt en ik had me dan ook voorgenomen om me extra in te zetten voor de vakken. Eenmaal in Petersburg kwam daar in eerste instantie echter weinig van terecht: mijn concentratievermogen leek wel samen met de temperatuur gedaald

Sneeuwruimer op het dak (Sint-Petersburg, februari 2010)
foto: Renate Dodell, flickr.com

tot onder het nulpunt. Er leek wel een totaal andere wereld voor mij begonnen in Petersburg. Nieuwe mensen, een andere omgeving, een andere cultuur. Musea, bezienswaardigheden, restaurants, bars. Zoveel nieuwe indrukken. Zoveel te zien. Zoveel te beleven. Studeren leek überhaupt niet meer belangrijk.

Gelukkig ging een deel van het leerproces vrijwel ongemerkt, aangezien er geen ontsnappen was aan het bezig zijn met de Russische taal. Dagelijkse dingen als boodschappen doen gingen steeds makkelijker. Ik heb per telefoon een hotel geboekt, aan een loket treinkaartjes naar Moskou gekocht, ruzie gemaakt met een dokter. Alles *po-roesski*. Na een tijdje betrapte ik mezelf erop dat ik me in het openbaar meer als een Rus ging gedragen: niet meer zomaar beleefd lachen naar willekeurige mensen op straat. Ergens heen? Steek je hand op en vrijwel direct stopt er een automobilist die voor jou voor een paar roebel de halve stad doorkruist. Ik heb tijdens mijn verblijf geweldige praktijkervaring opgedaan, die een perfecte aanvulling was op alles wat ik in Nederland alleen uit boeken geleerd had.

Natuurlijk waren er ook momenten dat alles vervelend leek. Wanneer je door de gladheid voor de zoveelste keer van de stoep afstuitert terwijl je je naar college haast, is het even niet leuk. Wanneer je na een vermoeiende dag bij het boodschappen doen te maken krijgt met de Russische klantvriendelijkheid is het even niet leuk. Wanneer je bij het betalen voor je visumverlenging bibberend van de griep een uur lang van loket naar loket wordt doorverwezen, is het even niet leuk. Wanneer de dooi inzet en de stad verandert in één grote deprimerende modderpoel is het even niet leuk. Maar nét toen ik dacht dat de Russische winter me verslagen had, sloeg het weer in één weekend om, en was het plotsklaps lente.

Hoewel het verblijf in de eerste plaats natuurlijk in het teken staat van het leren van de Russische taal en het kennismaken met de Russische cultuur, kan ik vooral ook écht zeggen dat ik een hoop levenservaring op heb gedaan in die drie maanden in Petersburg. Het is op meerdere manieren een leerzame maar vooral ook leuke tijd en ik hoop dan ook echt dat het Petersburgverblijf ook de komende jaren een vast onderdeel blijft van het studieprogramma.

Pa

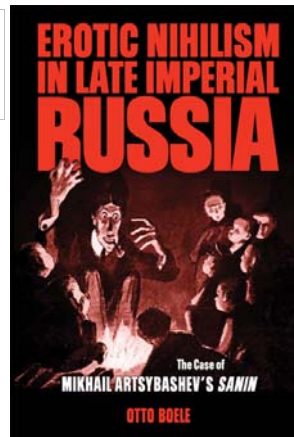
Verschenen boeken

Otto Boele, *Erotic Nihilism in Late Imperial Russia. The Case of Mikhail Artsybashev's "Sanin"*, Madison: University of Wisconsin Press, 2009. ISBN 978-0-2992-3274-0, xii + 255 blz., ca. € 25.

Ooit, heel lang geleden (zo lang dat ik het jaartal zelfs bij benadering niet durf te noemen) las ik in een naslagwerk van Sovjetsnit dat de roman *Sanin* (1907) van een zekere Michail Artsybasjev als het meest schandalige boek uit de hele Russische literatuurgeschiedenis gold. De hoofdpersoon predikte de 'vrije liefde' (en handelde er ook naar); hij dronk, rookte en – o hemeltje! – hij had niets op met de revolutie. Mijn belangstelling was meteen gewekt en deze verflauwde niet, ook niet nadat het boek zelf een slap aftreksel van Toergenev (thematisch) en Tolstoj (stilistisch) bleek te zijn. Spectaculairder dan de inhoud leek namelijk de receptie van de roman die enige tijd als een bijbel voor de toenmalige jeugd zou hebben gefunctioneerd. Jongens, maar ook verbazingwekkend veel meisjes zouden het voorbeeld van de naaiende en zuipende hoofdpersoon hebben gevolgd met als droevig resultaat de totale verloedering van de Russische jeugd gedurende het laatste decennium van het *ancien régime*. Tot de verbeelding spraken vooral de Liga's van de Vrije Liefde, geheime genootschappen waarin bewonderaars van de roman elkaar fragmenten zouden voorlezen om vervolgens massaal met elkaar de koffer in te duiken. Hoe kon een roman zo'n verstreckende invloed hebben op de levens van gewone Russen en Russinnen?

Tijdens mijn onderzoek in Russische bibliotheken en archieven kwam ik erachter dat die reputatie van *Sanin* als een soort handleiding voor het leven volstrekt ongegrond was. Niet alleen leverde politieonderzoek naar de Liga's van de Vrije Liefde geen enkel concreet resultaat op, ook uit lezersreacties bleek dat maar weinigen de hoofdpersoon als een rolmodel zagen; integendeel, de meeste lezers veroordeelden Sanin om zijn 'cynisme' en 'genotzucht'.

Hoe kon dan toch het idee ontstaan dat deze romanfiguur een hele generatie van jongvolwassenen zou hebben beïnvloed en indirect verantwoordelijk was voor de vermeende zedeloosheid van de periode 1907-17? In mijn boek geef ik daar een aantal verklaringen voor. Van cruciaal belang was allereerst de versoepeling van de censuur na de 'mislukte' revolutie van 1905 waardoor de boulevardpers en meeliftende auteurs vrijer over de seksuele mores van de jeugd konden schrijven. Niet minder belangrijk was de nalatenschap van het politieke radicalisme uit de jaren zestig en zeventig van de negentiende eeuw. In 1863 wist Nikolaj Tsjernysjevski zijn beruchte ideeënroman *Wat te doen?* gepubliceerd te krijgen, een idealistisch boek met een aantoonbare invloed op de Russische intelligentsia (inclusief Lenin). Toen *Sanin* eenmaal was uitgebracht, meende men met een soortgelijke roman te maken te hebben: de auteur leek zich immers even onverzoenlijk tegenover het establishment op te stellen als Tsjernysjevski bijna vijftig jaar eerder. En werd de sterk geïdealiseerde held bovendien niet voorgesteld als een soort profeet van morgen? Juist daarin schuilt de belangrijkste verklaring voor de algehele paniek die Artsybasjev's roman veroorzaakte: voor bijna alle lezers was de hoofdpersoon méér dan een literair personage. Hij was een 'typische' vertegenwoordiger van zijn generatie, een 'held van onze tijd', zoals ook Pjetjorin, Roedin, Oblomov en Bazarov dat waren geweest. Achteraf kun je zeggen dat de Russische lezers en critici wat al te veel waarde hechtten aan het oordeel van de anarchist Pjotr Kropotkin, die stelde dat wie wil weten wat er werkelijk in Rus-

land gebeurt, niet de kranten, maar de literatuur, de dikke romans van de realisten, moet lezen. De receptiegeschiedenis van *Sanin* laat zien waar dit grenzeloze vertrouwen in de literatuur toe kan leiden: het geloof in de verklarende kracht van het realisme ontnam velen de blik op de realiteit.

⌘

Verschenen op cd

Henk Kern, *Het Sovjetexperiment. Hoorcollege over de geschiedenis van modern Rusland*. Uitgebracht op cd door NRC Academie in samenwerking met Studium Generale (Universiteit Leiden), 2010. ISBN 978-90-8530-045-8. € 42,50 (cd), € 34 (mp3).

Op verzoek van Studium Generale in Leiden heeft Henk Kern, geschiedenisdocent van onze opleiding Ruslandkunde, in het najaar van 2009 een hoorcollege gegeven voor een breed publiek van belangstellenden over de moderne geschiedenis van Rusland. Hiervan is een geluidsopname verschenen op zes cd's in de reeks van NRC Academie. Het thema van deze collegereeks: het Sovjetexperiment tussen droom en daad.

De Sovjetunie belichaamt voor velen het afschrikwekkend schoolvoorbeeld van de totalitaire dictatuur. Tegelijkertijd staat de Sovjetunie ook voor een van meest fascinerende pogingen in de geschiedenis om een betere wereld te scheppen. Het contrast tussen droom en daad in de Sovjetunie maakt de lotgevallen van revolutionair Rusland gedurende de twintigste eeuw tot een historisch drama dat zijn weerga niet kent.

In naam van hooggestemde idealen zoals solidariteit en humaniteit nam een militante revolutionaire partij in 1917 de macht over in Rusland. Onder buitengewoon ongunstige omstandigheden van wereldoorlog, totale ontredde en burgeroorlog bouwden de communisten een alternatief politiek-maatschappelijk stelsel op. Alle middelen waren daarbij geoorloofd, van volksverlichting tot massarepressie. In een halsbrekend tempo werd een nieuwe samenleving uit de grond gestampt, die de voedingsbodem zou vormen voor de opbloei van de nieuwe Sovjetmens. Nergens anders ter wereld werd de greep van het regime op de samenleving zo volledig en was de vrijheid van de bevolking zo gering. Tijdens de oorlog doorstond het Sovjetsysteem de uiterste beproevingen en nadien stelde het zich op als supermacht en als een betere wereld dan het Westen. Desondanks kwam het Sovjetbewind in 1991 onverwachts ten val. Dit gebeurde opmerkelijk genoeg niet langs weg van geweld of door druk van buitenaf, maar als gevolg van een innerlijke dynamiek.

In de opgenomen collegereeks van twaalfmaal een halfuur wordt stilgestaan bij de vragen naar het ontstaan, de opbouw, de aanpassing en de aftakeling van het sovjetexperiment, en naar de betekenis ervan binnen het raamwerk van de geschiedenis van Rusland tijdens de twintigste eeuw. Hierbij is de focus gericht op de wisselwerking tussen de communistische staat en ideologie enerzijds en de veranderingen van de Russische samenleving en mentaliteit anderzijds. Welk van de twee Ruslanden trok aan het langste eind: de regering of de bevolking? En tegen welke prijs?

⌘

Afstudeerders 2009-2010

Doctoraal Slavische talen en culturen

Irene van Driel (27 april 2010, begeleider: Otto Boele)

Idioot. Boek, film, serie

De scriptie vergelijkt een verfilming (Pyrjev, 1958) en een televisiebewerking (Bortko, 2003) met het origineel: de roman *De idioot* van Fjodor Dostoevski. Na een gedegen theoretische inleiding over het genre boekverfilming plaatst Irene van Driel de verfilming en de televisiebewerking in hun politiek-maatschappelijke context. Het opvallendste aspect aan de hoofdpersoon, vorst Mysjkin, is dat Pyrjev hem in de film neerzet als een machteloze vertegenwoordiger van het establishment, terwijl Bortko hem aanzienlijk deugdzaamer voorstelt als de drager van 'de Russische idee'.

Paulien van Geuns-Klomp (8 juli 2010, begeleider: Otto Boele)

Maskerade. Drama in 4 bedrijven

De scriptie van Pauline Geuns biedt een zeer vlotte prozavertaling van het drama in verzen *Maskarad* van Michail Lermontov. De inleiding gaat kort in op Lermontovs strijd met de censuur en de rijke opvoeringsgeschiedenis.

Ineke Grondel (13 juli 2010, begeleider: Andries van Helden)

Golovonogij čelovek (De koppotige mens) van Fëdor Vasil'evič Gladkov. Een analyse van tekstwijzigingen tussen 1929 en 1958

De scriptie van Ineke Grondel biedt een gedetailleerde vergelijking van drie verschillende edities van het verhaal 'De koppotige mens' (1928) van Fjodor Gladkov, een loyaal communist en een belangrijk vertegenwoordiger van het socialistisch realisme. Centraal in de analyse staan de talloze weglatingen, toevoegingen en verbeteringen die de auteur onder druk van de censuur gedwongen was door te voeren. Allereerst moesten een aantal politiek en ideologisch beladen namen uit de tekst worden verwijderd: Trotski, Nietzsche en later ook Stalin. Maar ook een lyrische beschrijving van het levendige, historische centrum van Moskou mocht in 1950 niet meer; kennelijk kwam dit niet overeen met het rationele en geordende beeld dat het bewind officieel wilde uitdragen. Conform het heroïsch-mannelijke rolmodel onder Stalin wordt ook de hoofdpersoon uit het verhaal in de loop van de verschillende edities steeds zelfverzekerder en dogmatischer.

Slobodanka Bošnjaković (30 augustus 2010, begeleider: Andries van Helden)

Bepaaldheid/onbepaaldheid in het Servisch/Kroatisch

Anders dan het Nederlands heeft het Servisch/Kroatisch geen lidwoorden. De scriptie van Dana Bošnjaković behandelt de vraag of en hoe in die taal de informatie die lidwoorden in het Nederlands verschaffen wordt overgebracht. Uitgangspunt is dat 'bepaaldheid' en 'onbepaaldheid' ook in het Servisch/Kroatisch bestaan: zoals de Russische taalkundige S.D. Katsnelson het uitdrukt, is de categorie er een soort ijsberg die grotendeels onder water zit. In de scriptie wordt een overzicht gegeven van enerzijds de hulpmiddelen waarmee lezers en luisteraars in het Servisch/Kroatisch die verborgen (on)bepaaldheid kunnen opsporen (zoals kennis van de wereld, de spreek situatie en de context), en anderzijds de hulpmiddelen waarmee schrijvers en sprekers (on)bepaaldheid expliciet kunnen aangeven (zoals woordvolgorde, voornaamwoorden, naamvalskeuze en korte dan wel lange adjectieven). Vergelijking van een paar bladzijden van Harry Mulisch met de Servisch/Kroatische vertaling ervan doet trouwens vermoeden dat sprekers/schrijvers niet al te vaak een beroep doen op die middelen.

Master Slavic Languages and Cultures

Henk de Zwaan (23 augustus 2010, begeleider: Andries van Helden)

Nikolaj Feofanovič Jakovlev (1892-1974): van 'Commissaris met de Mauser' tot 'onontwapende Marrist'

Anders dan zijn studiegenoten Roman Jakobson en Nikolai Trubetzkoy heeft Nikolaj Jakovlev voor de revolutie gekozen. Daarna speelde hij een sleutelrol in de taalbouw, dat wil zeggen het ontwikkelen van alfabetten, grammatica's en lesmateriaal voor de nationaliteiten van de Sovjet-Unie. De scriptie werpt licht op de verhouding tussen Jakovlev en enerzijds de Praagse School, anderzijds de Nieuwe Taaltheorie van Nikolaj Marr, de Lysenko van de Sovjettaalwetenschap.

Jakovlev wijst al in het midden van de jaren twintig de psychologische status van het foeneem af en wordt daarin pas jaren later door Jakobson en Trubetzkoy gevolgd. Het eerste Internationale Congres van Taalkundigen in Den Haag in april 1928 is hierbij mogelijk een sleutelgebeurtenis. Volgens Jakobson zouden de drie studiegenoten elkaar daar getroffen hebben, voor het eerst en het laatst sinds de emigratie van Jakobson en Trubetzkoy. Maar Jakovlev schrijft het congres om politieke redenen te hebben geboycot. Documenten in het archief van de Internationale Organisatie voor Intellectuele Samenwerking en dat van een van de organisatoren van het congres maken het aannemelijk dat Jakovlev weliswaar zijn lezingen heeft geannuleerd maar wel degelijk in Den Haag geweest is.

Hoewel Jakovlev in Den Haag aangeeft moeite te hebben met Marr, en de drie studiegenoten er plannen maken om diens opmars te stuiten, steunt Jakovlev Marr nog geen jaar later, bij de reorganisatie van de Academie van Wetenschappen, tegen Polivanov. Begin jaren dertig verzet Jakovlev zich tegen de overname van de taalbouw door de marristen, maar na het overlijden van Marr trekt hij diens gedachtegoed naar zich toe en probeert hij het op te knappen. Alles houdt op als Stalin in 1950 in de *Pravda* korte metten maakt met het marrisme en Jakovlev in een psychiatrisch ziekenhuis belandt.

Doctoraal Ruslandkunde

Suzanne Verhaar (16 april 2010, begeleider: Henk Kern)

Een Russische kijk op de Oranjerevolutie. Over interpretatie en identiteit in Russische krantenverslagen

Suzanne Verhaar heeft het begrip 'studeren' breed opgevat. Zij combineerde haar studie Ruslandkunde met de minor Europese Uniétudes, de bachelor politieke wetenschappen en een langdurig studieverblijf in Moskou. De scriptie toont hiervan het veelzijdige resultaat. Het onderwerp betreft de Russische beeldvorming over de Oranjerevolutie in Oekraïne. In 2004 vocht presidentskandidaat Joesjtsjenko, gesteund door massademonstraties in het land, met succes de oneerlijke verkiezingsuitslag aan, zodat hij en het 'democratische kamp' alsnog de overwinning wisten op te eisen. In Rusland werd deze affaire met argusogen bekeken. Suzanne onderzocht met behulp van de database Factiva de toenmalige berichtgeving in drie toonaangevende Russische kranten en vergeleek die met het gangbare beeld van de Oranjerevolutie in westerse beschrijvingen. Terwijl in het Westen de strijd in Oekraïne werd voorgesteld als een zwart-wittegenstelling tussen een keuze voor het democratische Europa of het autoritaire Rusland, had de Russische pers meer zicht op de regionale verdeeldheid binnen Oekraïne en op de voors en tegens van de beide kampen. De Russische kijk op de Oranjerevolutie blijkt aldus gedetailleerder, gevarieerder en inzichtrijker dan in het Westen werd vermoed.

Hans Voeten (16 juni 2010, begeleider: Henk Kern)
Van nomadisch frontiergebied tot Russisch gewest. De kolonisatie van de Altaj, 1604-1917

Met deze scriptie sluit Hans Voeten twee volledige studies af: Ruslandkunde en geschiedenis. En voor beide vakken kan deze voorbeeldige scriptie model staan. Hans legt voor zijn onderzoek naar de Russische kolonisatie van het Altajgebied een gedegen fundament door middel van een theoretisch kader dat de nieuwste inzichten uit de expansiegeschiedenis omvat. Zo is de voorstelling van een eendimensionale koloniale

Een groep nomaden bij hun joert

overheersing vervangen door die van een meerdimensionale uitwisseling tussen verschillende culturen. Vervolgens past Hans deze inzichten toe op het weinig bekende onderwerp van de kolonisatie van de Altaj, een berggebied op de grens van Siberisch Rusland en de Aziatische steppe. Aan de hand van een zeer uitgebreid overzicht van gedrukte Russische bronnen die hij zelf ter plaatse heeft verzameld (zoals oude reisverslagen, inspectierapporten, landbeschrijvingen) laat Hans zien dat er tussen de kolonisten en de inheemse bevolking tot ver in de negentiende eeuw een zekere symbiose bestond. Van Russisch eenrichtingsverkeer was geen sprake, want beide groepen waren van elkaar afhankelijk en moesten het samen zien te rooien in een afgelegen, onherbergzaam grensgebied. Hans vertelt in deze scriptie een boeiend verhaal dat vraagt om een vervolg in de vorm van een dissertatieonderzoek.

Master Russian Studies

Okke Bouwman (9 november 2009, begeleider: Katlijn Malfliet, k.v.Leuven)
Security with or without Russia. The Russian proposal for a revised European security concept and its implications

Na het einde van de Koude Oorlog heeft Rusland veel van zijn internationale status verloren. Okke Bouwman analyseert in zijn scriptie op welke wijze Rusland deze status weer terug probeert te krijgen. Een van de recente voorstellen betreft een 'Helsinki plus'-verdrag om de veiligheidsverhoudingen in Europa weer goed vast te leggen. Hij argumenteert dat een hernieuwd verdrag op wettelijke grondslag beter vermeden kan worden, omdat Rusland en 'Europa' verschillende waarden toekennen aan de beginselen van democratie, mensenrechten, en de *rule of law*. Het is beter om de verhoudingen te richten op de overeenkomsten tussen de partijen en te voorkomen dat ze koppig tegenover elkaar komen te staan. (JdK)

Nadia Verwaal (23 december 2009, begeleider: Joop de Kort)
Resource Nationalism in the Former Soviet Union. A comparison of state interference in the oil and gas industries of Russia and Kazakhstan

Nadia Verwaal onderzoekt in haar scriptie of de ontwikkeling in de Kazachse olie-industrie het patroon van Rusland volgt. In Rusland is in het begin van de jaren negentig

de buitenlandse olie-industrie uitgenodigd om nieuwe velden te ontwikkelen, maar diezelfde buitenlandse industrie is later op een zijspoor terecht gekomen. Ook in Kazachstan zijn buitenlandse bedrijven uitgenodigd de nieuwe velden te ontwikkelen, maar het lijkt erop dat in Kazachstan de staat – of misschien wel beter: president Nazarbajev – tevreden is met een constante inkomensstroom. Bovendien speelt, anders dan in Rusland, in Kazachstan de geopolitiek geen rol van betekenis.

Monika Urbanowicz (27 augustus 2010, begeleider: Joop de Kort)
Russian Oil Production. Doomed to decline or is there still hope?

Het lijkt erop dat de Russische olieproductie in de toekomst alleen maar kan dalen. De bestaande olievelden zijn leeg aan het raken en er worden weinig nieuwe velden ontwikkeld. In de scriptie van Monika Urbanowicz wordt aangegeven dat met behulp van moderne technologie nog steeds grote hoeveelheden olie beschikbaar kunnen komen. Om dat te realiseren moet de staat een faciliterend beleid voeren. Monika Urbanowicz betoogt dat de staat in de afgelopen twintig jaar een pragmatisch energiebeleid gevoerd heeft, waarbij hij altijd een vinger aan de pols van de oliesector gehouden heeft.

Bachelor Slavische talen en culturen

- Rosalie Brinkkemper: *De Russische conditionele zin. Het verschil in gebruik tussen parataxis en hypotaxis* (29 september 2009)
- Guido Bus: *Misdaadfilms in een land zonder misdaad: drie films van Aloisz Brencs* (24 augustus 2010)

Bachelor Ruslandkunde

- Vicky van den Elsen: *In hoeverre is de Nieuwe Economische Politiek onder Lenin voor de Russische burger als een verbetering te beschouwen?* (25 januari 2010)
- Lodewijk Houthoff: *Een zure appel* (22 februari 2010)
- Eduard van den Wall Bake: *Gezondheidszorg in Nederland en de Russische Federatie. Een rechtsvergelijkend onderzoek naar de juridische basis voor een eventuele discrepantie in het niveau van gezondheidszorg* (2 augustus 2010)
- Jurre de Bok: *Verstoring, hervorming en wederzijdse afhankelijkheid: Civiel-militaire relaties in het Rusland van de jaren 90* (19 augustus 2010)
- Gerrit Krol: *Nationalisme in Tatarstan, 5 jaar touwtrekken met Boris Jeltsin en Mintimer Sjajmiev (1989-1994)* (19 augustus 2010)
- Anna Duszcyk: *Nationalisme en extreem rechts in Rusland* (19 augustus 2010)

Propedeusediploma's:

- Ruslandkunde: 7 studenten
- Slavische talen en culturen: 7 studenten

⌘

Totaaloverzicht alumni

Doctoraalexamens

In augustus 2010 studeerden de laatste studenten als doctorandus af. Vanaf 1 september 2010 worden er alleen nog MA-diploma's uitgereikt.

Slavische talen en culturen

86-87	5	99-00	6
87-88	9	00-01	3
88-89	6	01-02	1
89-90	16	02-03	4
90-91	8	03-04	2
91-92	14	04-05	1
92-93	7	05-06	3
93-94	18	06-07	4
94-95	15	07-08	2
95-96	10	08-09	0
96-97	7	09-10	4
97-98	8	eindtotaal	165
98-99	12		

Ruslandkunde

specialisatie

jaar	specialisatie			recht	vrij docto-	totaal
	economie	geschiedenis	politiek		raal	
89-93		27 (ongedeeld doctoraal)			9	36
93-94	5	0	0	1	6	12
94-95	3	4	3	4	1	15
95-96	11	9	4	3	2	29
96-97	3	1	4	4	-	12
97-98	1	3	2	3	-	9
98-99	3	5	0	1	-	9
99-00	1	4	1	2	-	8
00-01	2	1	0	1	-	4
01-02	3	2	1	1	-	7
02-03	2	1	4	2	-	9
03-04	3	-	1	2	-	6
04-05	-	1	-	2	-	3
05-06	1	1	1	-	-	3
06-07	-	-	1	-	-	1
07-08	-	2	1	1	-	4
08-09	-	-	-	1	-	1
09-10	-	2	-	-	-	2
eindtotaal	38	36+27	23	28	18	170

Bachelorexamens Slavische talen en culturen & Ruslandkunde

jaar	Slavische talen en culturen	Ruslandkunde
05-06	2	4
06-07	7	4
07-08	1	6
08-09	1	4
09-10	2	6
totaal	13	24

Masterexamens Slavische talen en culturen & Ruslandkunde

jaar	Slavische talen en culturen	Ruslandkunde
06-07	1	-
07-08	3	2
08-09	1	-
09-10	1	3
totaal	6	5

82

Tekst

Otto Boele
Petra Coenen
André Gerrits
Andries van Helden
Jaap Kamphuis
Henk Kern
Joop de Kort
Fons van der Linden
Jos Schaeken

Redactie

Joop de Kort

Eindredactie en lay-out

Pepijn Hendriks

Met dank aan

Tonke Bruins

Oplage 500

**Opleiding Slavische talen en culturen
Opleiding Ruslandkunde**

Postbus 9515
2300 RA Leiden

Van Wijkplaats 3
2311 BX Leiden
wSD-complex, gebouw 1163

☎ (071) 527 2197

☎ (071) 527 7569

@ slavisch@hum.leidenuniv.nl
ruslandkunde@hum.leidenuniv.nl

🌐 <http://www.slavisch.leidenuniv.nl>
<http://www.ruslandkunde.leidenuniv.nl>